

УДК 81-115 (111=161.2) (07S.8)

ШКВОРЧЕНКО Наталія – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов, Міжнародний гуманітарний університет, вул. Фонтанська дорога, 33, Одеса, 65000, Україна (nmshkvorchenko@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7146-7244>

Scopus-Author ID: 57218895861

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.34>

Бібліографічний опис статті: Шкворченко, Н. (2021). Дискурсивне портретування токсичних політиків Сполучених Штатів Аамерики, Великої Британії й України (аудіовізуальний аналіз). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», 47, 251–259.* doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.34>

ДИСКУРСИВНЕ ПОРТРЕТУВАННЯ ТОКСИЧНИХ ПОЛІТИКІВ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ, ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ Й УКРАЇНИ (АУДІОВІЗУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ)

Анотація. Статтю присвячено визначенню культурно-специфічних маркерів токсичності в дискурс-портретах сучасних політиків Сполучених Штатів Америки, Великої Британії й України. Об'єкт дослідження – політичні дискурси Сполучених Штатів Америки, Великої Британії й України, предмет – культурно-специфічні (вербальні та невербальні) маркери токсичності як компоненти дискурс-портретів Дональда Трампа (Сполучені Штати Америки), Найджела Фаража (Велика Британія), Олега Ляшка (Україна). Під дискурс-портретом токсичної мовної особистості розуміємо таке дискурсивне утворення, що містить сукупність смислових, стилістичних, жанрових та комунікативних засобів, які характеризують мовленнєву манеру такої мовної особистості, поведінці якої властивий високий ступінь агресії та яка скерована на завдання моральної шкоди або дискримінацію опонента. До вербальних маркерів токсичності відносимо ідеологічні, національні, тендерні оцінні висловлення, що принижують особистість іншої (не обов'язково присутньої) людини й завдають їй психологічної або іміджевої шкоди. Невербальні маркери токсичності поділяють на просодичні (принизливо-заступницький, істеричний, пафосний тон мовлення), жестові (розмахування руками й указівка на співрозмовника вказівним пальцем, заступницькі обійми, поплескування, дотики до рук або плечей співрозмовника) та мімічні (пихатий вираз обличчя, погляд зверху вниз, скривлений рот, розширені зіниці, надмірні кривляння) засоби оформлення вербальних експлікатів токсичності. Культурно-специфічні маркери токсичності в дискурс-портретах трьох політиків визначені актуальними для кожної із країн інформаційними контентами, як-от: расова й тендерна дискримінація (Сполучені Штати Америки), євроскептицизм (Велика Британія), боротьба з корупцією (Україна), агресивно-емоційним типом мовців, виступам яких властива тенденція до завдання психологічної шкоди опоненту через вербальну маніпуляцію і фейкові звинувачення, а також використання агресивної невербаліки – істеричної манери говоріння, імпульсивних рухів рук, голови, тіла й надмірно активної міміки.

Ключові слова: дискурс-портрет, токсичний, вербальний, невербальний, США, Велика Британія, Україна, культурно-специфічний, контраст.

SHKVORCHENKO Nataliia – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Romance Germanic Philology and Foreign Language Teaching Methods, International Humanitarian University (Odesa, Ukraine), 33, Fontanska Doroha str., Odesa, 65000, Ukraine (nmshkvorchenko@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7146-7244>

Scopus-Author ID: 57218895861

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.34>

To cite this article: Shkvorchenko, N. (2021). Dyskursyvne portretuvannia toksychnykh politykiv SShA, Velykoi Brytanii y Ukrainy (audiovizualnyi analiz) [Discourse Portraits of Toxic Politicians in the USA, Great Britain and Ukraine (audiovisual analysis)]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filolohiia» – Problems of Humanities. “Philology” Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 47, 251–259. doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.34> [in Ukrainian].

DISCURSIVE PORTRAITS OF TOXIC POLITICIANS IN THE USA, GREAT BRITAIN AND UKRAINE (AUDIOVISUAL ANALYSIS)

Summary. *The article analyses culturally specific markers of toxicity in the discourse portraits of contemporary politicians in the United States, Great Britain and Ukraine. The object of the research are the political discourses of the United States, Britain and Ukraine; the subject matter of analysis are culturally specific (verbal and nonverbal) markers of toxicity as components of the discourse portraits of Donald Trump (the USA), Nigel Farage (the UK), Oleh Liashko (Ukraine). A discourse portrait of a toxic linguistic personality is understood as a discursive formation containing a set of semantic, stylistic, genre-related and communicative means that distinguish the speech style of such a linguistic personality whose behavior is characterized by a high degree of aggression aimed at causing emotional harm to or discrimination of the opponent. Verbal markers of toxicity include ideological, ethnic, gender-related evaluative statements that demean the personality of another person (not necessarily present) and cause him or her psychological harm or taint their image. Nonverbal markers of toxicity are divided into prosodic (derogatory-patronizing, hysterical, condescending tone of speech), gestural (waving hands and pointing at the interlocutor with the index finger, protective hugs, patting, touching the arms or shoulders of the interlocutor) and mimic (imperious facial expression, crooked mouth, dilated eyes, exaggerated grimaces) means of forming verbal explicates of toxicity. Culturally specific markers of toxicity in the discourse portraits of the three politicians are expressed by both the public agenda that is relevant to each country, e.g. racial and gender discrimination (the USA), Euroscepticism (the UK), anti-corruption efforts (Ukraine), and the aggressive-emotional type of the speakers whose speeches are characterized by a tendency to inflict emotional harm on the opponent through verbal manipulation and fake accusations, as well as the use of nonverbal aggression – hysterical manner of speech, impulsive movements of the arms and hands, head, body and exaggerated facial expressions.*

Key words: *discourse portrait, toxic, verbal, nonverbal, USA, Great Britain, Ukraine, culturally specific, contrast.*

Постановка проблеми. Публічну токсичність сучасних політиків формують власне вербальні інформаційні контенти, які публічні особи експлікують у медійному просторі й експлуатують для поляризації електорату (Шкворченко, 2021; Coleman, 2021). Руйнівний вплив таких контентів на опонента і його електорат посилюють такі візуальні засоби, як плакатна агітація, пропагандистська фотографія, ідеологізований кінематограф (Москвін, 2012, с. 82). Вони беруть участь у формуванні цілісного іміджу політика, висловлення й поведінка якого сприймаються як токсичні. Токсичною вважають надзвичайно різку поведінку, зловмисну, що виявляє себе в неприємних особистих нападках і в адресованих партнерові з комунікації різких зауваженнях, які завдають йому психологічної шкоди (*Toxicity*).

Токсичність у медіа призводить до викривлення картини світу, поляризує дискурс і радикалізує читачів, незалежно від їхньої політичної орієнтації. Швидкість та кількість новин створюють відчуття терміновості, яке посилює тривожність (Pavlíková et al., 2021). Оскільки токсичність є сумою проєкцій здебільшого протилежної соціально-політичної групи чи партії, то політик і його висловлення будуть токсичними тільки для його опонентів (Shkvorchenko et al., 2021). Визначення дискурсивних механізмів токсичності публічних політиків є актуальним як для розуміння взаємодії комунікантів з урахуванням спільних і етноспецифічних чинників у різних мовах / лінгвокультурах, так і для розробки методів комунікативного захисту від різних видів патогенного впливу в період виборчої кампанії (Ковалевська, 2020).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поява в медійному просторі токсичних інформаційних контентів негативно впливає на світосприйняття громадян і, як наслідок, призводить до руйнування сформованої громадської думки та соціально-політичної поведінкової моделі всіх учасників передвиборчого процесу (Шкворченко, 2021). Токсичну дію будь-якого інформаційного контенту формують чинники різного плану – візуальний, вербальний, асоціативний, водночас вербальна токсичність, на відміну від візуальної, впливає насамперед на слухове сприйняття, яке далі може породжувати деструктивну реакцію у формі образ, інвективної лексики тощо (Еременко, 2013, с. 76). Візуальні репрезентації токсичного іміджу політика в медійному просторі транслюють через канали комунікації, диференційовані на статичні (фотографії, карикатури/шаржі, передвиборчий плакат, графіті, стріт-арт, політична реклама) та динамічні (передвиборчі інтернет-ролики, онлайн-трансляції виступів на дебатах, мітингах, форумах) (Сальникова 2012; Dorrigan, 2019).

Ефективними в електоральній боротьбі є передвиборчі інтернет-ролики, оскільки вплив неформального, позбавленого журналістського супроводу ролика, поширеного із соціальних мереж, є сильнішим, ніж ефект від телевізійної трансляції пафосних виступів на партійних з'їздах. Політичні рекламні плакати та відеоролики – це джерела візуальної інформації, на яких представлений певний обсяг політично значущих суджень політика в поєднанні з паравербальними засобами (жести, поза, міміка, проксеміка), ефект використання яких може бути патогенним, якщо агітація містить приховані образи, погрози, маніпуляцію (Steffan, 2021).

Метою статті є зіставлення дискурс-портретів сучасних політиків США, Великої Британії й України, яких у медійному просторі визначають як токсичні, та виявлення в цих портретах культурно-специфічних маркерів токсичності.

Об'єкт аналізу – політичні дискурси США, Великої Британії й України, а предмет – культурно-специфічні вербальні та невербальні маркери токсичності як компоненти дискурс-портретів Дональда Трампа

(США), Найжела Фаража (Велека Британія), Олега Ляшка (Україна).

Для досягнення поставленої мети виконано такі завдання: 1) визначення поняття дискурс-портрету та його компонентів; 2) класифікація вербальних і невербальних маркерів токсичності в публічному дискурсі американських, британських і українських політиків; 3) встановлення за допомогою аудіовізуального аналізу культурно-специфічних маркерів токсичності в дискурс-портретах сучасних політиків США, Великої Британії й України з урахуванням стратегій і тактик лінгвального вираження токсичності, а також жестового та мімічного їх супроводу.

Мовний корпус дослідження становлять відеозаписи політичних виступів сучасних американських (Donald Trump, Sarah Palin, Hillary Clinton, Nancy Pelosi, Alexandria Ocasio-Cortez, Andrew Cuomo), британських (Nigel Farage, John Bercow, Theresa May, David Cameron, Jeremy Corbyn, Priti Patel) і українських (Петро Порошенко, Олег Ляшко, Ірина Фаріон, Олексій Гончаренко, Ілля Кива) політиків (загальний обсяг відеозапису – 20 годин), висловлення або вчинки яких медіа визначають як токсичні. У роботі використано аудіовізуальний аналіз, який включає опис як просодичних, так і жестово-мімічних засобів, що супроводжують вербальні експлікати токсичності й увиразнюють їх.

Виклад матеріалу. *Мовленнєвий портрет*, або *дискурс-портрет*, мовної особистості – сукупність смислових, стилістичних, жанрових та комунікативних засобів, які відрізняють її мовленнєву манеру від мовленнєвої манери інших мовних особистостей того самого типу. Застосування методу дискурс-портретування почалося з вивчення мовленнєвої діяльності представників російської політичної еліти, у процесі якого було визначено й описано 24 дискурсивні типи мовленнєвої особистості, поєднані в характеристиці одного політичного лідера залежно від домінування в його мовленнєвій діяльності адресант-, адресат-, кортеж- та код-ідентифікувальних дискурс-категорій (Методология исследованйй политического дискурса, 2002). Також на біографічному матеріалі політичних лідерів Німеччини й України в історичній ретроспективі (1930– 2000 рр.) встановлено

40 індексів дискурсивного портрету харизматичної мовної особистості політичного лідера, з виокремленням біологічного, соціального, психологічного, індивідуального компонентів, де останній містить вербальні й паравербальні характеристики усного мовлення політика (Петлюченко, 2009, с. 161).

Для дослідження засобів вираження токсичності в публічному дискурсі американських, британських і українських політиків ми класифікували їх на вербальні та невербальні маркери. До *вербальних* маркерів токсичності відносимо використання політиком ідеологічних (расистські, націоналістські), національних (антисемітські, ксенофобські), гендерних (сексистські, гомофобські) та інших оцінних висловлень, які принижують особистість іншої (не обов'язково присутньої) людини й завдають їй психологічної або іміджевої шкоди. *Невербальні* маркери токсичності поділяємо на три підгрупи: просодичні (принизливо-заступницький, істеричний, пафосний тон мовлення), жестові (розмахування руками і вказівка на співрозмовника вказівним пальцем, заступницькі обійми, поплескування, дотики до рук або плечей співрозмовника) і мімічні (пихатий вираз обличчя, погляд зверху вниз, викривлений рот, розширені зіниці, кривляння, особливо надмірні) (Шкворченко, 2021, с. 123).

На першому етапі аудіовізуального аналізу відібрано відеозаписи виступів політиків США (Дональд Трамп, "Trump Encourages Those At His Rally To March To The Capitol", 6 січня 2021 р.), Великобританії (Найджел Фарадж, "Nigel Farage's last words to the European Parliament", 29 січня 2020 р.) і України (Олег Ляшко, «Я не буду вибачатись за те, що захищаю українців», 17 січня 2017 р.), які медіа визнають токсичними. Другий етап аудіовізуального аналізу пов'язаний зі складанням транскриптів відібраних виступів, у яких зафіксовано всі особливості просодики (паузи, емпіфаза, рух мелодійного контуру, темп проголошення) і кінесики (рухи рук, тіла, голови, міміка) на тих їхніх ділянках, що містять вербальні експлікати токсичності.

Виконаний аудіовізуальний аналіз дав змогу визначити культурно-специфічні маркери токсичності в дискурс-портретах трьох згаданих політичних фігур, зробити

контрастні спостереження щодо публічної токсичності політиків США, Великої Британії й України загалом.

Дискурсивне портретування токсичних політиків США. Публічна токсичність таких американських політиків, як Дональд Трамп, Сара Пейлін, Хілларі Клінтон, Ненсі Пелосі, Олександрія Окасіо-Кортес, Ендрю Куомо, вербалізована в тих їхніх висловленнях, які дискримінують адресата за ознакою раси або гендеру і які концептуально пов'язані з рухами за расову та гендерну рівність (#BlackLivesMatter, #MeToo). Соціологічні опитування у США свідчать про те, що Дональд Трамп був і є одним з основних токсичних чинників, що впливає на погляди людей і на стан політичного дискурсу у країні: більшість кажуть, що Д. Трамп змінив тон і характер політичної дискусії на гірше, і менше половини вважають, що він змінив їх на краще (*Americans say the nation's political debate has grown more toxic and "heated" rhetoric could lead to violence*).

Так, Дональд Трамп у своєму виступі 6 січня 2021 р. поширював фейкові твердження про фальсифікацію виборів 2020 р. і надихнув розлючений натовп на штурм Капітолія. Водночас він спирався в основному на токсичні контенти, що закликали до конфлікту або протесту, наприклад: "Now it is up to Congress to confront *this egregious assault on our democracy*. And *after this*, we're going to walk down and I'll be there with you we're going to walk down we're going to walk down. Anyone you want, but I think right here, we're going to walk down to the Capitol, and *we're going to cheer on our brave senators and congressmen and women*. You have to show strength and you have to be strong" (*Trump's Full Speech at D.C. Rally on Jan. 6*). Токсичність зверненню Д. Трампа до учасників мітингу забезпечує насамперед демагогічне висловлення "egregious assault on our democracy". До того ж такі вербальні експлікати токсичних імпліцитних смислів, як "after *this*" («після того, як вкрали мою перемогу»), "we're going to *cheer on our brave senators and congressmen*" («ми змусимо сенаторів переглянути результати виборів»), підсилено різкими рухами обох рук із долонями у формі кулака (бойова стійка боксера) і широкою амплітудою гучності голосу (Рис. 1).

Рис. 1. Кадр із промови Дональда Трампа на мітингу у Вашингтоні 6 січня 2019 р. (Trump's Full Speech at D.C. Rally on Jan. 6, URL: <https://www.wsj.com/video/trump-full-speech-at-dc-rally-on-jan-6/E4E7BBBF-23B1-4401-ADCE-7D4432D07030.html>)

Отже, дискурс-портрет Дональда Трампа визначаємо як «токсик-демагог», який «під прикриттям надуманого популізму, спекулює на неприйнятті «інших», обирає плутократичний курс, зраджуючи тих людей, яких він обманом змусив голосувати проти самих себе» (*Donald Trump Is Not a Populist*). Підкреслимо, що імідж Дональда Трампа як токсичного політика формують в американських ЗМІ переважно ліберальні (демократичні) канали, водночас його послідовники позитивно оцінюють демагогічні здібності свого лідера використовувати расистську мову, щоб апелювати до прихильників переваги білих, згуртовувати їх і висловлювати власну думку, не піклуючись про те, можуть або не можуть інші політики завжди діяти відповідно до того, що вони говорять.

Дискурсивне портретування токсичних політиків Великої Британії. Вербальну токсичність у публічній адженді таких британських політиків, як Найджел Фарадж, Джон Беркоу, Тереза Мей, Девід Кемерон, Джеремі Корбін, Пріті Пател, спричиняють в основному теми міграції та євроскептицизму (Brexit), англійського націоналізму (Scotxit, NI-xit), також відмова британського принца Гаррі та його дружини Меган Маркл від виконання королівських обов'язків (Megxit) і постановня у зв'язку із цим нового для британського публіку дискурсу расизму (*How Britain's political conversation turned toxic*).

Так, британський політик Найджел Фараж, якого медіа визначають як “the most dangerous man in Britain” (*Nigel Farage is not “controversial” – he is toxic. Why do we keep giv-*

ing him airtime?), скандальна поведінка якого детермінувала значною мірою токсичність публічного дискурсу Європи й Великобританії, у своїй заключній промові в Європейському парламенті 29 січня 2020 р. відкрито образив як окремих політиків, так і всю європейську політику загалом, див., наприклад: “No more financial contributions, no more European court of justice, no more common fisheries policy, no more being talked down to, no more being bullied, no more Guy Verhofstadt <...> we love Europe, we just hate the European Union – it’s a simple as that!” (*Nigel Farage’s last words to the European Parliament*). Н. Фараж використав прямі експлікати ненависті до Євросоюзу (“we love Europe, we just hate the European Union”) та образи на адресу присутнього на засіданні представника Європейського парламенту з питань брекзиту Гі Вергофстадта, активно розмахував водночас руками із британським прапорцем в одній із них, енергійно жестикулював головою та всім тулубом (Рис. 2).

Пафосні твердження Н. Фаража про любов до Європи неправдиві, що слугує підставою для визначення його дискурс-портрета як «токсик-брехун». Слушність нашого висновку підтверджують оцінки публічної риторики Н. Фаража Європейським комісаром з питань охорони здоров'я Витенісом Андрюкайтисом: “Toxic untruths spread by Farage and others, such as claims money Britain contributes to the EU budget would be used for investments in health care, have now been revealed as lies” / «Отруйна брехня, поширювана Фаражем та іншими, наприклад, заяви про те, що гроші, які Великобританія вносить до бюджету ЄС,

будуть використані для інвестицій в охорону здоров'я, тепер викрита» (*Andriukaitis blasts Farage "toxic untruths" and "lies"*).

Дискурсивне портретування токсичних політиків України. Токсичний імідж таких українських політиків, як Петро Порошенко, Олег Ляшко, Ірина Фаріон, Олексій Гончаренко, Ілля Кива, визначений їхньою участю в експлікації таких контентів, як незалежність України від Росії, мовне питання, взаємини із США та корупція, переважно популістського характеру. У 2017 р. тижневик «Новое время» визначив топ-10 українських політиків-популістів, здатних довести країну до межі заради прихильності електорату; вони взяли за моду лаяти опонентів, навіть не намагаючись водночас запропонувати дієві альтернативні рішення (*Популізм. Лідери тренду – Олег Ляшко і Юлія Тимошенко (огляд преси)*).

Лідером цього тренду визнано Олега Ляшка, публічну токсичність якого характеризує популістський стиль боротьби з корумпованими чиновниками. Це дає нам підстави визначити його дискурс-портрет як «токсик-популіст». Сильний токсичний ефект у медіа викликав, наприклад, його виступ у Раді 17 січня 2017 р., коли він обізвав депутатів «урядовими даунами», порадив їм «іти на смітник». У кулуарах після виступу О. Ляшко відкинув будь-яку ймовірність вибачень і зазначив: «Ніяких вибачень! Хай вони вибачаються перед мільонами українців, яким не має за що годувати своїх дітей <...> я ще раз повторюю: ті, хто позбавляє українців

роботи, ті, хто перетворив Україну на сировинний придаток, – це урядові дауни, це слабоумні люди, які працюють проти України і є ворогами України» (*Ляшко: Я не буду вибачатись за те, що захищаю українців*). Оцінні токсичні висловлення «слабоумні люди» й «вороги України» Олег Ляшко супроводжує різкими, імпульсивними рухами рук, водночас тон його мовлення, жести й міміка були агресивними (Рис. 3).

Таким порівнянням депутатів з особами із синдромом Дауна Олег Ляшко не тільки принижує їх, але й опосередковано ображає неprisутніх третіх осіб – батьків «сонячних дітей» та благодійну організацію «Даун Синдром» (*Відкритий лист Олегу Ляшко*).

Висновки. Дискурс-портрет токсичної мовної особистості є сукупністю смислових, стилістичних, жанрових та комунікативних засобів, спрямованих на завдання моральної шкоди опонентів, його дискримінацію за расою, національністю або гендером. Виконаний аудіовізуальний аналіз показав, що культурно-специфічні контрасти токсичної публічної риторики трьох політиків визначають актуальні для кожної із країн і їхніх політичних дискурсів інформаційні контенти, як-от: расова і гендерна дискримінація (США), євроскептицизм (Великобританія), боротьба з корупцією (Україна).

Важливим у дослідженні *вербальної токсичності* політиків вважаємо розмежування понять «вербальна токсичність» і «вербальна агресія». Вербальна агресія пов'язана

Рис. 2. Кадр із промови Найджела Фаража в Європарламенті 29 січня 2020 р. (Nigel Farage is not “controversial” – he is toxic. Why do we keep giving him airtime? URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/dec/11/nigel-farage-not-controversial-toxic-why-give-airtime-question-time>)

Рис. 3. Кадр із промови Олега Ляшка «Я не буду вибачатись за те, що захищаю українців» (17 липня 2017 р.)

із прямою експлікацією негативних почуттів через прокльони, погрози тощо, тоді як вербальна токсичність імпліцитно впливає на настрої, переконання та вчинки співрозмовника, руйнує його особистість. Також токсичність висловлювань або вчинків публічних осіб, на відміну від агресивності, може в майбутньому негативно впливати на третіх, неprisутніх осіб, як засвідчує наведений вище приклад виступу українського політика Олега Ляшка. Аналіз *візуальної токсичності* має враховувати контекст культури, до якого належить політик. Якщо токсичний політик належить до культури з високим контекстом (японська, арабська, китайська, слов'янська), то він використовує велику кількість невербальних засобів. Токсичний політик,

представник вузькоконтекстної культури (англійська, американська, німецька), вимагає прямого вербального спілкування, його токсичність значною мірою буде трансльована через експліцитні вербальні канали; невербальній комунікації в ній належить другорядна роль.

Перспективним вважаємо подальше експериментальне студювання візуальних репрезентацій токсичного іміджу політика в медійному просторі США, Великої Британії й України з урахуванням статичних (фотографії, карикатури/шаржі, передвиборчі плакати, графіті, стріт-арт, політична реклама) та динамічних (передвиборчі інтернет-ролики, онлайн-трансляції виступів на дебатах, мітингах, форумах) візуальних форм.

ЛІТЕРАТУРА

- Еременко Е.** Порно как токсичный контент. *Studia Culturae*. 2013. № 15. С. 75–81.
- Ковалевська А.** Нейтралізація патогенних дискурсів : стратегія спростування. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Філологія»*. 2020. Вип. 31. С. 132–141. DOI: 10.24919/2308-4863/34-2-24.
- Методология исследований политического дискурса: актуальные проблемы содержательного анализа общественно-политических текстов / под ред. И. Ухвановой-Шмыговой. Минск : БГУ, 2002. Вип. 3. 358 с.
- Москвин Д.** Визуальные репрезентации в политике и перспективы визуальных методов исследований в политической науке. *Символическая политика*. 2012. № 1. С. 81–84.
- Петлюченко Н.** Харизматика: Мовна особистість і дискурс. Одеса : Астропринт, 2009. 464 с.
- Сальникова Е.** Феномен визуальности и эволюция визуальной культуры : дис. ... докт. культур. наук : 24.00.01. Москва, 2012. 675 с.
- Шкворченко Н.** Токсичные информационные контенты в политической коммуникации США, Великобритании и Украины. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2021. № 3 (39) 2. Р. 121–126.
- Шкворченко Н.** Токсичний політичний дискурс у США й Україні : когнітивно-дискурсивні контрасти. *Записки з романо-германської філології*. 2021. Вип. 1 (46). С. 127–134.
- Шкворченко Н.** Токсичные вербальные контенты в политических дискурсах США, Великобритании и Украины. *Proceedings of the 11th International scientific and practical conference*. Toronto, Canada : Perfect Publishing, 2021. Р. 436–440.
- Coleman P.** *The Way Out: How to Overcome Toxic Polarization*. New York : Columbia University Press, 2021. 296 p.

- Dorrian M.** Writing on the image: architecture, the city and the politics of representation. London, England : I.B. Tauris, 2019. 266 p.
- Pavliková M., Šenkýřová B., Drmola J.** Propaganda and Disinformation Go Online. Challenging Online Propaganda and Disinformation in the 21'st Century. Cham : Springer International Publishing, 2021. 273 p.
- Linguistic approaches and modern communication technologies in political discourses in Europe and the USA (contrastive aspect) / N. Shkvorchenko et al. *Cuestiones Políticas*. 2021. № 39 (70). P. 821–837. DOI: 10.46398/cuestpol.3970.49.
- Steffan D.** Visual politics: investigating the visual communication strategies of political parties and candidates from a longitudinal and comparative perspective. Baden-Baden : Nomos, 2021. 116 p.

REFERENCES

- Eremenko, E.D.** (2013). Porno kak toksichnyj kontent [Porn as toxic content]. *Studia Culturae*. № 15. P. 75–81 [in Russian].
- Kovalevs'ka, A.V.** (2020) Nejtiralizacija patogennih diskursiv: strategija sprostuvannja [Neutralization of pathogenic discourses: a strategy of refutation]. *Naukovi zapiski Vinnic'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universitetu imeni Mihajla Kocjubins'kogo. Serija "Filologija" – Scientific notes of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynsky. Series "Philology"*. (Issue 37), (pp. 132–141) [in Ukrainian].
- Uhvanova-Shmygova, I.F.** (Ed.). (2002). *Metodologija issledovanij politicheskogo diskursa: aktual'nye problemy sodержatel'nogo analiza obshhestvenno-politicheskikh tekstov [Methodology of political discourse research: current issues of substantive analysis of socio-political texts]*. (Issue 3). Minsk : BGU [in Russian].
- Moskvin, D.** (2012). Vizual'nye reprezentacii v politike i perspektivy vizual'nyh metodov issledovanij v politicheskoi nauke [Visual representations in politics and perspectives of visual research methods in political science]. *Simvolicheskaja politika – Symbolic politics* (pp. 81–84) [in Russian].
- Petljuchenko, N.V.** (2009). *Harizmatika: Movna osobistist' i diskurs [Charisma: Linguistic personality and discourse]*. Odesa : Astroprint [in Ukrainian].
- Sal'nikova, E.V.** (2012). *Fenomen vizual'nosti i jevoljucija vizual'noj kul'tury [The phenomenon of visibility and the evolution of visual culture]*. (PhD thesis). Moscow [in Russian].
- Shkvorchenko, N.M.** (2021). Toksichnye informacionnye kontenty v politicheskoi kommunikacii SShA, Velikobritanii i Ukrainy [Toxic information content in the political communication of the United States, Britain and Ukraine]. *Knowledge, Education, Law, Management*. № 3 (39) 2. P. 121–126 [in Russian].
- Shkvorchenko, N.M.** (2021). Toksichnij politichnij diskurs u SShA j Ukrayins: kognitivno-diskursivni kontrasti [Toxic political discourse in the United States and Ukraine: cognitive-discursive contrasts]. *Zapysky z romano-hermanskoj filolohii – Notes from the Romano-Germanic Philology* (Issue 1 (46)), (pp. 127–134) [in Ukrainian].
- Shkvorchenko, N.N.** (2021). Toksichnye verbal'nye kontenty v politicheskikh diskursah SShA, Velikobritanii i Ukrainy [Toxic verbal content in the political discourses of the United States, Britain and Ukraine]. *Proceedings of the 11'th International scientific and practical conference* (pp. 436–440). Toronto, Canada : Perfect Publishing [in Russian].
- Polarization. New York : Columbia University Press [in English].
- Dorrian, M.** (2019). *Writing on the image: architecture, the city and the politics of representation*. London, England : I.B. Tauris [in English].
- Pavliková, M., Šenkýřová, B., Drmola, J.** (2021). *Propaganda and Disinformation Go Online. Challenging Online Propaganda and Disinformation in the 21'st Century*. Cham : Springer International Publishing [in English].
- Shkvorchenko, N., Cherniaieva, I., & Petlyuchenko, N.** (2021). Linguistic approaches and modern communication technologies in political discourses in Europe and the USA (contrastive aspect). *Cuestiones Políticas*. № 39 (70). P. 821–837 [in English].
- Steffan, D.** (2021). Visual politics: investigating the visual communication strategies of political parties and candidates from a longitudinal and comparative perspective. Baden-Baden : Nomos [in English].

ІЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ

Відкритий лист Олега Ляшко. URL: <http://downsyndrome.org.ua/otkrytoe-pismo-olegu-lyashko> (дата звернення: 14.10.2021).

- Ляшко: Я не буду вибачатись за те, що захищаю українців. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=a1HOeD6v87M> (дата звернення: 10.10.2021).
- Популізм. Лідери тренду – Олег Ляшко і Юлія Тимошенко (огляд преси). URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28390322.html> (дата звернення: 10.10.2021).
- Americans say the nation’s political debate has grown more toxic and “heated” rhetoric could lead to violence. URL: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/07/18/americans-say-the-nations-political-debate-has-grown-more-toxic-and-heated-rhetoric-could-lead-to-violence/> (дата звернення: 12.10.2021).
- Andriukaitis blasts Farage “toxic untruths” and “lies”. URL: <https://www.theparliamentmagazine.eu/news/article/andriukaitis-blasts-farage-toxic-untruths-and-lies> (дата звернення: 13.10.2021).
- Donald Trump Is Not a Populist. URL: <https://www.politico.com/magazine/story/2017/08/29/donald-trump-not-a-populist-215552/> (дата звернення: 13.10.2021).
- How Britain’s political conversation turned toxic: From Brexit rage to Labour in-fighting, we are seeing the effect of distrust, disrespect – and the polarising power of the internet. URL: <https://www.newstatesman.com/uncategorized/2018/08/how-britain-political-conversation-turned-toxic> (дата звернення: 10.10.2021).
- Nigel Farage is not “controversial” – he is toxic. Why do we keep giving him airtime? URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/dec/11/nigel-farage-not-controversial-toxic-why-give-airtime-question-time> (дата звернення: 10.10.2021).
- Nigel Farage’s last words to the European Parliament. URL: <https://www.bbc.com/news/av/uk-51294356> (дата звернення: 13.10.2021).
- Toxicity. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/toxicity> (дата звернення: 13.10.2021).
- Trump’s Full Speech at D.C. Rally on Jan. 6. URL: <https://www.wsj.com/video/trump-full-speech-at-dc-rally-on-jan-6/E4E7BBBBF-23B1-4401-ADCE-7D4432D07030.html> (дата звернення: 13.10.2021).

ILLUSTRATIVE MATERIAL

- Vidkrytyi lyst Olehu Liashko [An open letter to Oleg Lyashko]. URL: <http://downsyndrome.org.ua/otkrytoe-pismo-olegu-lyashko> (дата звернення: 14.10.2021).
- Liashko: Ya ne budu vybachatys za te, shcho zakhyshchayu ukrainsiv Liashko: Ya ne budu vybachatys za te, shcho zakhyshchayu ukrainsiv [Lyashko: I will not apologize for defending Ukrainians]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=a1HOeD6v87M> (дата звернення: 10.10.2021).
- Populizm. Lidery trendu – Oleh Liashko i Yuliia Tymoshenko (ohliad presy) [Populism. Trend leaders – Oleg Lyashko and Yulia Tymoshenko (press review)]. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28390322.html> (дата звернення: 10.10.2021).
- Americans say the nation’s political debate has grown more toxic and “heated” rhetoric could lead to violence. URL: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/07/18/americans-say-the-nations-political-debate-has-grown-more-toxic-and-heated-rhetoric-could-lead-to-violence/> (дата звернення: 12.10.2021).
- Andriukaitis blasts Farage “toxic untruths” and “lies”. URL: <https://www.theparliamentmagazine.eu/news/article/andriukaitis-blasts-farage-toxic-untruths-and-lies> (дата звернення: 13.10.2021).
- Donald Trump Is Not a Populist. URL: <https://www.politico.com/magazine/story/2017/08/29/donald-trump-not-a-populist-215552/> (дата звернення: 13.10.2021).
- How Britain’s political conversation turned toxic: From Brexit rage to Labour in-fighting, we are seeing the effect of distrust, disrespect – and the polarising power of the internet. URL: <https://www.newstatesman.com/uncategorized/2018/08/how-britain-political-conversation-turned-toxic> (дата звернення: 10.10.2021).
- Nigel Farage is not “controversial” – he is toxic. Why do we keep giving him airtime? URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/dec/11/nigel-farage-not-controversial-toxic-why-give-airtime-question-time> (дата звернення: 10.10.2021).
- Nigel Farage’s last words to the European Parliament. URL: <https://www.bbc.com/news/av/uk-51294356> (дата звернення: 13.10.2021).
- Toxicity. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/toxicity> (дата звернення: 13.10.2021).
- Trump’s Full Speech at D.C. Rally on Jan. 6. URL: <https://www.wsj.com/video/trump-full-speech-at-dc-rally-on-jan-6/E4E7BBBBF-23B1-4401-ADCE-7D4432D07030.html> (дата звернення: 13.10.2021).